

Інна Мазур, Марина Скрипнікова

ЯПОНІЯ У ПЕРЕДДЕНЬ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

У період від кінця XIX до початку XX ст. Японія пройшла значні трансформації у всіх сферах життя і стала однією з провідних світових держав. Завдячуючи проведеним реформам і активній зовнішній політиці. У 1920-х роках внутрішньо-політична обстановка була напруженою через конфлікти між строкатою політичною палітрою. В 1930-ті роки країна стикнулася з складною ситуацією, спричиненою економічними, політичними і соціальними факторами. Під впливом військових, Японія веде агресивнішу зовнішню політику. Що призвело до її вступу у Другу світову війну як союзника нацистської Німеччини та фашистської Італії.

Ключові слова: Японія, Друга Світова війна, мілітаризація економіки, націоналізм, експансія, корпорації, імпералізм.

Inna Mazyr, Maryna Skrypnikova

JAPAN ON THE EVE OF WORLD WAR II

The article notes that in the period from the end of the 19th to the beginning of the 20th century, Japan underwent significant transformations in all spheres of life and became one of the leading world powers thanks to reforms and an active foreign policy. In the 1920s, the internal political situation was tense due to conflicts between different groups and political parties. In the 1930s, the country faced a difficult situation caused by economic, political and social factors. Influenced by the military, Japan pursued an increasingly aggressive foreign policy, which led to its entry into World War II as an ally of Nazi Germany and Fascist Italy.

Keywords: Japan, World War II, militarization of the economy, nationalism, expansion, corporations, imperialism.

Вивчення розвитку Японії перед Другою світовою війною є актуальним, оскільки ця країна пройшла надзвичайно швидко та успішну індустріалізацію та модернізацію в кінці XIX - початку XX століть. Японія успішно перетворилася з феодалної держави на одну з найбільш розвинених країн світу за короткий період часу. Вивчення цього періоду історії Японії може надати важливі уроки про те, як успішно реалізувати модернізацію та змінити економічну та соціальну систему. Розуміння того, як Японія зуміла вибудувати імперію та бути однією з провідних світових держав, може допомогти сучасним країнам зрозуміти, як досягти успіху в глобалізованому світі. Загалом, вивчення розвитку Японії перед Другою світовою війною допомагає сучасникам краще зрозуміти ряд впливових процесів що забезпечують стрімкий розвиток та політичний авторитет держави.

Метою даної наукової розвідки є розкриття та аналіз політичного, економічного та соціального фактору, що вплинули на цілі та дії Японії в період 1920-1930-х років.

Варто відзначити, що історія Японії є цікавою та захоплюючою темою. Особливо період новітньої історії є періодом значних змін у політичному, економічному, соціальному та культурному житті країни. Серед вітчизняних дослідників ми можемо виділити В.А. Рубеля, не менш відомого Ю.І. Попа та С.В. Проня. Також є багато відомих дослідників у історіографії країн Заходу і Сходу.

Наприкінці ХІХ — початку ХХ століття Японія, зазнала важливих змін у економічному і політичному і культурному житті, які позитивно вплинули на подальший розвиток країни. В наслідок реставрації Мейдзі, Японія вийшла на новий рівень. Відбулася модернізація країни. Реформи, проведені на початку ХХ століття в Японії, призвели до активної зовнішньої експансії та розширення колоніальної політики. Починаючи з Кореї, з якою був укладений нерівноправний договір, наступним був договір з Росією у 1875 році. Тут зазначаємо японсько-китайська війну 1894–1895 рр. Де здобувши в ній перемогу, Японія отримала першу колонію – острів Тайвань. І отримавши контрибуцію від Китаю, ці кошти спрямувала на розбудову важкої промисловості, що збагачувала флот та армію. Наступні дії Японії призведуть до того, що вона утвердиться в Кореї (яка стане колонією з 1910 р.) і в Китаї.

Згодом відбудеться Російсько-Японської війна (1904-1905 рр.), яка колосально змінить становище країни сонця і посилить вплив Японії у регіоні. Перемога Японії показала її зростаючу військову міць та підірвала авторитет Росії, як великої держави. Японія стала домінуючою силою в регіоні. Російсько-японська війна завершилася Портсмутським миром, який передбачав визнання Росією Кореї сферою впливу Японії, передачу Південного Сахаліна, права на Ляодунський півострів та орендні права на Південно-Маньчжурську залізницю. На 1910 році японці контролюють Корею, Тайвань та південь Сахаліну. Наступного року було скасовано нерівноправні договори із країнами Заходу.

Наступною важливою історичною подією, яка змінила світ, була Перша світова війна. Під час війни Японія приєдналася до Антанти. Вона не зазнала руйнувань та значно зміцнила свої економічні і зовнішньополітичні позиції, захопивши німецькі колонії на островах Тихого океану і території в Китаї. Після закінчення Першої світової війни Японія прагнула закріпити свої здобутки та розширити вплив. Паризька мирна конференція 1919 р. офіційно визнала її амбіції, передавши їй контроль над колишніми німецькими колоніями, а саме Каролінськими, Маріанськими та Маршалловими островами в Тихому океані та китайською провінцією Шаньдун.

Під час війни, використовуючи сприятливі умови, Японія значно розширила збут своїх товарів у регіонах Азії, Африки та Латинської Америки. Це призвело до величезних прибутків для корпорацій, таких

як Міцуї, Міцубісі, Сумімото, Ясуда та інші. Також відбувалося економічне зростання, військові замовлення стимулювали розвиток промисловості, а західні країни не могли конкурувати на ринках Південно-Східної Азії, що посилювало вплив Японії. Але не дивлячись на підняття економіки Японії, внутрішня політика, мала значні проблеми, а саме "рисові бунти" та проблеми в аграрній сфері. Народні маси країни переживали труднощі та зубожіння.

У політичному житті існували кілька впливових груп: традиційна аристократія, нова промислова буржуазія, цивільна бюрократія та військові. Ці групи взаємодіяли між собою, враховуючи власні інтереси, і формували непостійний політичний ландшафт протягом міжвоєнного періоду.

Починаючи з 1920-х років у країні Сонця, відбувалася внутрішньо-політична боротьба між різними угрупованнями. Однією з ключових цілей внутрішньої політики було зменшення соціальної напруги та забезпечення стабільності. Японія функціонувала як конституційна монархія, а при владі переважали консервативні партії, які відстоювали інтереси елітних фінансових груп, великих підприємців, земельних власників та генералітету.

У період з 1919 по 1925 р. в Японії відбувалася боротьба за демократизацію суспільства та зменшення державного контролю над ним. Різноманітні соціальні групи, включаючи студентів, інтелігенцію, дрібну буржуазію та робітників, які формували політичні партії та спілки з різною ідеологічною спрямованістю. Проте ці організації часто заборонялися владою. Також відбувалася боротьба за загальне виборче право, що призвело до збільшення кількості виборців. У 1927 р. кабінет генерала Танака виступив за тверду політику в межах країни та в світі, спрямовану на підтримку мілітаризму і експансію.

У 1930-ті рр. відбулися політичні, економічні та соціальні зміни в країні. Впершу чергу політична ситуація була складною та напруженою. Парламентарі продовжували брати активну участь у політичному житті країни, ухвалюючи закони, обговорюючи бюджети та критикують політику уряду. Однак, іноді виникали суперечки між парламентаріями та урядовцями, але більшість великих партій підтримували основні напрямки політики уряду.

Підтримка військових витрат і прагнення до більш активної зовнішньої політики, включаючи амбітні дії на континенті, були поширеними в парламенті. Навіть ліберальні кола, хоч і висловлювали критику військової політики, часто підтримували основні напрями зовнішньої та внутрішньої політики уряду.

Однак існував і активний опозиційний рух, який виражав невдоволення агресивними діями на континенті та зростанням військових витрат. Журналісти та громадські діячі, такі як Яніахара Тадао та Ямакава Кікуе, відкрито критикували військові дії та порушували питання про соціальні та економічні проблеми в країні.

Відбувалося поширення різних ідеологій, а саме таких як японізм, імперіалізм та мілітаризм, що стало основною тенденцією у суспільстві. Вони підтримували збереження традиційних цінностей та закликали до захисту інтересів Японії у Азії. Для підтримки уряду та мобілізації громадської думки на користь військових зусиль були активно задіяні популярні журнали та видання. Вони публікували героїчні історії про солдатів, пропагували ідеї патріотизму та національної єдності, а також закликали до згуртування для підтримки зовнішньої політики країни.

У Японії у 1930-х роках виник союз "молодого офіцерства" і "нових" концернів, який представляв собою японську форму фашизму. Соціальною основою цього союзу були дрібнобуржуазні верстви. Низовими осередками фашистського руху були націоналістичні організації, чорносотенні групи, гангстерсько-терористичні товариства, в тому числі й у армії. Офіцери з центрального апарату армії створили таємне "Товариство цвітіння вишні", яке виступало за встановлення військової диктатури та агресивні дії у Східній і Південно-Східній Азії [5, с. 21].

У травні 1932 року "молоді офіцери" організували перший фашистський переворот, під час якого були убиті відомі політичні та економічні діячі. Цей заколот мав серйозні наслідки для парламентаризму та дозволив фашистським елементам змінити порядок формування уряду. Після цих подій країна формувалася виключно з представників військово-бюрократичних сил.

У лютому 1936 р. стався другий заколот "молодого офіцерства", проте він був ліквідований за декілька днів. Незважаючи на це, в японському суспільстві існували сили, що виступали проти фашистського режиму, як підтверджують результати парламентських виборів 1936 року.

Світова економічна криза 1929-1933 рр. сильно вразила господарство Японії і стала стимулом для активізації її агресивної зовнішньої політики. Внутрішні суперечності серед пануючих класів посилювалися. Дрібна й середня буржуазія не втримувала конкуренції з монополіями та зазнавала збитків. Японські монополії розділялися на "старі" та "нові" концерни, до "старих" з яких відносилися концерни Міцуї, Міцубісі, Сумімото.

«Нові» концерни виникли під час Першої світової війни у військових галузях промисловості та були тісно пов'язані з мілітаристськими колами. Серед їх недоліків була відсутність стійкої фінансової бази і залежність у фінансових питаннях від «старих» концернів. Як «старі», так і «нові» концерни прагнули до зовнішньої експансії.

Середній і молодший офіцерський склад японської армії, відомий як «молоде офіцерство», тісно пов'язаний з цими "новими" концернами. Ці офіцери, переважно представники дрібнобуржуазних верств, які особливо страждали від кризи, висловлювали їхні настрої.

Вони не задовольнялись модернізацією армії, яка призвела до звільнення кількох тисяч офіцерів та зменшення зарплати іншим. Цей склад вважав, що парламент та партійні уряди не здатні ефективно керувати зовнішньою і внутрішньою політикою [5, с. 21].

Скасування золотого стандарту у Японії 1931 року було однією з ключових економічних реформ на той час. Це рішення призвело до девальвації ієни на світових ринках, що спровокувало зростання японського експорту. Падіння вартості японських товарів на закордонних ринках стимулювало інтерес до японських товарів, таких як бавовняна нитка, текстильні вироби, кераміка, іграшки, залізо та сталь.

Цей експортний бум став додатковим стимулом для пожвавлення японської економіки, яка стала першою країною, яка успішно пододала наслідки Великої депресії у своїй промисловості. Великі японські корпорації, такі як Міцуї, Міцубісі, Сумітомо та Ясуда, зуміли вийти з кризи завдяки своїм резервам та здатності адаптуватися до нових умов. Незважаючи на подальше збільшення концентрації економічної влади в руках цих корпорацій, 1930-ті роки також принесли зміни до їх діяльності.

У відповідь на критику з боку громадськості та вбивство керівника однієї з найбільших корпорацій Японії, Міцуї, корпорації почали переглядати свої бізнес-практики та приділяти більше уваги громадській відповідальності. Нове керівництво провідних корпорацій, таких як Міцуї, запровадило програми підтримки безробітних та благодійні фонди, показавши свою готовність до змін та адаптації до вимог суспільства.

Крім того, у 1930-ті роки з'явилися нові великі корпорації, такі як Ніссан, Ніттіцу та Накадзіма, які стали частиною японської дзайбацу. Ці нові корпорації відрізнялися від традиційних своїми галузями діяльності та бізнес-моделями, починаючи свій шлях із промислового виробництва.

Нові дзайбацу, такі як Ніссан, демонстрували більше бажання співпрацювати з військовими та бюрократами-оновленцями порівняно зі старими корпораціями, які були обережнішими у виборі партнерів. Наприклад, Ніттіцу почала будувати гідроелектростанції в Північній Кореї під керівництвом японської окупаційної влади у 1920-ті роки. Через десять років вона стала однією з наймогутніших корпорацій у Японії завдяки високим прибуткам від виробництва таких продуктів, як сульфат амонію, збройовий порох та метанол, що виробляються з використанням дешевої корейської електроенергії.

Ніссан, заснований в 1928 році Йосісуке Аїкава, став одним з найвидатніших представників нових дзайбацу. До середини 1930-х під його керівництвом Ніссан перетворився на величезну імперію, що включала 77 компаній, у тому числі такі лідери галузі, як Моторна компанія Ніссан, Хімічні виробництва Ніссан, Хітачі Лімітед і Осацька верф. У 1937 році Ніссан перевершив за розміром і потужністю такі

корпорації, як Сумітомо і Ясуда, здебільшого завдяки тісним зв'язкам з військовими та бюрократами-оновленцями, які стали ключовими партнерами у період різкого зростання витрат на військову сферу.

Починаючи з 1920 року Японія приєдналася до Ліги Націй, але вийшла з неї через 13 років внаслідок окупації Маньчжурії. У 1933 році Японія вийшла з Ліги Націй, а у 1934 році вона відкрито відхилила рішення, прийняті на Вашингтонській конференції, і повторно взяла до рукава програму загарбаль, яка була викладена у меморандумі Танака. У 1937 році розпочалась війна між Японією та Китаєм, а пізніше Японія захопила інші території, такі як Індонезія, Індокитай, Малайзія, Бірма, Таїланд та Філіппіни. У 1936 році Японія уклала Анतिकомінтернівський пакт з Німеччиною, а в 1940 році приєдналася до країн Осі. У 1937 році почалася друга японсько-китайська війна. Напад на США у 1941 році призвів до вступу Японії у Другу світову війну, яка завершилася поразкою країни.

Наприкінці XIX — на початку XX ст. Японія пройшла реставрацію Мейдзі, що спричинило модернізацію країни та її активну зовнішню експансію, зокрема в Кореї та Китаї. Після Першої світової війни Японія зміцнила свої позиції, але стикалася з внутрішніми проблемами, такими як соціальна напруга та політична боротьба. 1930-ті роки були складними, та включали політичну напруженість та економічними змінами, що відбилися на соціальній ситуації країни. Уряд підтримував військові витрати та активну зовнішню політику, що зазнавало критики від опозиції та громадянських діячів. Зміцнення мілітаристських ідеологій сприяло формуванню фашистських організацій та супротиву від прогресивних сил. Економіка піднімалася після світової кризи, але зберігала внутрішні нерівності. Нові корпорації змінювали економічний ландшафт, підсилюючи вплив у військово-промисловому комплексі. Компанії активно співпрацювали з військовими та бюрократичними структурами. Японія вийшла з Ліги Націй, розпочала війну з Китаєм та приєдналася до країн Осі, що спричинило Другу світову війну.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Henshall K. G. A History of Japan: From Stone Age to Superpower, Second Edition. 2nd ed. Palgrave Macmillan, 2004. 320 p.
2. McClain J. L. Japan: Modern History. Norton & Company, Incorporated, W. W., 2003. 724 p.
3. Гладка Г.Л., Дрібниця В.О. Всесвітня історія XX – початку XXI століть. Навчальний посібник: курс лекцій. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2012. 336 с.
4. Орлова, Т. В. Всесвітня історія. Історія цивілізацій: навчальний посібник / КНУ ім. Т. Шевченка. К.: Знання, 2012. 446 с.
5. Сергійчук І.М. Новітня історія країн Азії та Африки (1918 – кінець XX ст.). Суми : Університетська книга, 2003. 288 с.